

Mol en het babyvogeltje

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Thema's naar aanleiding van het prentenboek	3
Opzet en uitwerking van het project in drie leerfasen	4
Verwerkingsvormen	4
Tijdsduur van het project	5
Algemene suggesties	5
Fase 1	
I. WAT IS ER AAN DE HAND?	
Doelstelling	6
Benodigdheden	6
Overzicht van de werkwijze	7
Uitwerking van de werkwijze	7
Fase 2	
II. WAT NEEM JE MEE NAAR HUIS?	
Doelstelling	11
Benodigdheden	11
Overzicht van de werkwijze	11
Uitwerking van de werkwijze	11
III. DIEREN VERZORGEN	
Doelstelling	13
Benodigdheden	13
Overzicht van de werkwijze	13
Uitwerking van de werkwijze	14
IV. HOREN DIEREN IN EEN KOOI?	
Doelstelling	15
Overzicht van de werkwijze	16
Benodigdheden	16
Uitwerking van de werkwijze	16

Fase 3

V. LOSLATEN	
Doelstelling	18
Benodigdheden	18
Overzicht van de werkwijze	18
Uitwerking van de werkwijze	19
Toelichting: Vliegen	20
Colofon	21

Inleiding

Mol en het Babyvogeltje

Inhoud van het prentenboek:

Mol vindt uit een het nest gevallen babyvogeltje. Hij besluit het mee naar huis te nemen. Wanneer het vogeltje gezond blijft, maakt Mol een kooi voor hem. Maar Mol leert, dankzij zijn opa dat een dier niet altijd een huisdier kan zijn.

Thema's naar aanleiding van het prentenboek

Naar aanleiding van de inhoud komen twee vragen naar voren: Hoe ga je met huisdieren om en wat kan je eigenlijk voor de dieren in je omgeving doen? Daarom worden in deze handleiding de volgende thema's uitgewerkt:

Doelstelling van deze module is dan ook dat de kinderen begrijpen dat huisdieren houden geen vanzelfsprekende zaak is. Een dier heeft de ruimte nodig. Een vogel heeft niet voor niets vleugels; een konijn de mogelijkheid om te graven; een vis niet voor niets vinnen en een staart. Vaak leven huisdieren in ellende, enerzijds vanwege de kleine ruimte en anderzijds vanwege 'alleen zijn'. Ieder kent wel iemand die een konijn heeft dat alleen in zijn kooi zit in de achtertuin of op het balkon. Kinderen leren dat 'houden van' ook wel eens kan betekenen dat je wat los moet laten.

Ze krijgen aan hand van deze module ook wat kennis van de natuur.

Toelichting op de doelstelling.

Ver van de natuur!

Aan hand van het prentenboek kunnen de kinderen kennismaken met niet alledaagse dieren zoals een mol. Dat is wel van belang want leerlingen komen steeds verder van de natuur af te staan. Ze wonen in goed afgeschermd huizen, worden met de auto naar school gebracht en raken steeds minder vertrouwd met wisselvallig weer, met de gemakken en ongemakken van de natuur. Ze kunnen tegenwoordig al gemakkelijk wijs worden gemaakt dat bruine koeien bruine melk geven en witte koeien witte melk. Deze module probeert de kinderen wat bewuster te maken van het leven om hen heen.

En als tweede, hoe ga je met het leven om je heen om? Want vaak gaat het mis, meestal door onwetendheid en gemakzucht.

Alles wat leeft is kwetsbaar

Aan de hand van het prentenboek *Mol en het babyvogeltje* kunnen de kinderen ervaren wat omgaan met dieren voor hen betekent. Men is snel vertederd door alles wat in zijn aard klein, fragiel en kwetsbaar is: het kuikentje, het biggetje. En het vreemde is dat men dat ook nog graag op wil sluiten! We willen nu in dit project verder gaan; het gaat niet alleen om het vertederende. Men heeft zijn eigen verantwoordelijkheid. Tederheid voor de dieren houdt ook in dat we ze de ruimte kunnen geven, met rust laten, eventueel vrijlaten! Het laatste kan voor kinderen moeilijk zijn. Ze begrijpen dat wanneer ze zien en ervaren dat 'opgesloten zitten' niet leuk is.

Uit onderzoek is gebleken dat gemiddeld 30 procent van alle jongeren eenmaal per week in de natuur komt. Dat zijn jongeren die niet beseffen welk jaargetijde het is, en later niet meer weten wat natuur is.

Natuur is voor hen het gras langs de weg, heeft melk niets meer met koeien te maken, maar is het iets wat je bij de supermarkt haalt.

Het stoort mij ook de onverschillige manier waarop velen met de natuur, zichzelf en hun medemens omgaan. Mensen die de motor van hun auto tegen de heg van dit huis laten draaien en de heg daarmee kapot maken. En op een meer algemeen niveau: de mens die zich plaatst aan de top van de natuur is eigenlijk arrogant.

Irene van Lippe-Biesterfeld in NRC – Handelsblad, 29 10 03

Opzet en uitwerking van het project in drie leerfasen

De leerfasen zijn:

- 1 Inleiding en motivatie
  - wat is er aan de hand?
- 2 Doorleren en doordenken
  - wat neem je mee naar huis?
  - dieren verzorgen
  - horen dieren in een kooi?
- 3 Omgaan met nieuwe inzichten en houdingen
  - loslaten

In de eerste fase worden de kinderen geconfronteerd met het verschijnsel van ‘het meenemen’ van jonge of aaibare dieren.

In de tweede fase komt de vraag of de dieren dat wel leuk vinden. De kinderen kunnen hierop een antwoord geven omdat ze ook aan de hand van enkele werkvormen ervaren hoe het is om (alléén) vast te zitten.

Na de tweede fase bekijken ze of hun huisdier niet meer ruimte kan krijgen, of misschien niet beter vrijgelaten kan worden. Het kan zeker vrijgelaten worden wanneer het in het wild is geboren.

Werkvormen

Spel

Spelenderwijs kunnen kinderen in aanraking komen met leuke en speelse activiteiten, ideeën van andere kinderen opdoen en erover praten. Daarnaast is het ook zinvol om met ze te knutselen, nesten / vogeltjes te maken en liedjes te zingen. Zorg dat alle zintuigen aan bod komen. Goed is dat het zichtbaar wordt in het lokaal: kooien, vogels, nesten, eieren, voer, boomstammen, verteltafel,

hoeken, enz. De bedoeling is de kinderen te laten nadenken hoe zij met dieren omgaan. Kinderen krijgen ook de mogelijkheid een aantal rollenspellen en voeloefeningen uit te voeren.

Zingen

Het zingen kan voor de jonge kinderen een bevrijdende werking hebben; gevoelens komen los. Maar ook de thema's kunnen er goed uitkomen. De liederen komen uit de liedbundel voor het basisonderwijs *eigen-wijs*, van Frans Haverkort, uitgegeven in Born, 1999.

Daarnaast zijn er ook suggesties uit andere bundels.

Werkbladen

Het werken met werkbladen is bekend bij de jongste groepen. Het is voor de kinderen heel herkenbaar en zij kunnen hun gevoelens en inzichten kwijt. De werkbladen zijn bewust niet voorzien van dezelfde illustraties uit het prentenboek, want dan gaan de kinderen hun fantasie en gedachten daar op richten.

Materialen

Kinderen kunnen aan hand van materialen eigen nesten en vogels maken. Het geeft hun duidelijk de mogelijkheid en het gevoel om iets van zichzelf te laten maken. Ze kunnen dan ook verantwoordelijk zijn voor hun 'eigen' vogeltje. En er worden twee kijkdozen gemaakt.

Werkbladen

Er zijn vier werkbladen die gebruikt worden als kleurplaten, oefenbladen en spel.

Tijdsduur van het project

Het is uitgewerkt in vijf delen en elk deel bestaat uit twee/drie bijeenkomsten. Dat is een indicatie, want in de praktijk blijkt dat iedere leerkracht het op zijn eigen wijze invult. Het kan in één projectweek; het kan ook over een aantal weken worden gespreid. U kunt het tevens verbinden met andere vakken als taalontwikkeling, rekenen en natuuronderwijs.

Wanneer met dit project aan de slag?

In het voorjaar kunt u hiermee aan de slag, dat ligt het meest voor de hand. Dan zijn er kikkervisjes, veel jonge dieren en de winkels liggen vol met voorjaars- en paasartikelen!

Algemene suggesties.

Hoeken

- luisterhoek, luistervink, geluiden van een boerderij, cd's met vogelgeluiden

- creatieve hoek: nest van klei, een nest vlechten, snavel of een vogel vouwen
- teken/schilderhoek, zie ook mandala's inkleuren, werkbladen >>>>>
- bouwhoek
- zand- en watertafel
- studiehoek met opdrachten en prentenboeken

Overige prentenboeken:

- *Over een kleine mol die wil weten wie op zijn kop gepoept heeft* van Werner Holzwarth en Wolf Erlbruch
- *Pietje Pluis valt uit het nest* van Robert Fisker en Svend Otto
- *Het vogeltje dat te ver vloog* van Ruth Ainsworth
- *Kleine ijsbeer, help me vliegen* van Hans de Beer

Voorleesboeken:

- *Familie Mol-deMol* van Burny Bos
- *Jip en Janneke* van Annie M.G. Schmidt: een nest vol eitjes, bladzijde 48; Wormen eten, bladzijde 183; eitjes uitbroeden, bladzijde 298.

Drama en verhaal

- *Een geschenk van de woestijn*, Fred Houtzager

Liederenbundels:

Hoy, een lied en eigen-wijs, komt in vrijwel iedere fase voor

* *Het grote versjesboek* van Marianne Busser en Ron Schröder: Moletje, bladzijde 23 en Kikkervisje, bladzijde 23

Fase 1

I. Wat is er aan de hand?

Doelstelling

Kinderen maken kennis met de 'hoofdpersoon' uit het prentenboek: de mol.
Kinderen maken kennis met verschillende vogels met nesten.

Benodigdheden:

- een vogelnestje en of een vogelkastje (voor de verteltafel en werkwijze 4)
- meerdere vormen van nesten (zie extra suggestie)
- materiaal om nesten te maken: keli, takjes, strootjes, veertjes, lapjes
- werkblad met verschillende vogels
- eieren (zodanig een groot aantal in een mand, zie extra suggestie)
- materiaal om vogels te maken (zie ook suggesties fase 5)

- liedbundel *eigen-wijs*
- halsbandje met en zonder bel
- werkblad 1 met verschillende vogels
- werkblad 2 met verschillende nesten (werkblad 1 en 2 horen bij elkaar)

Overzicht van de werkwijze

- 1 inleiding kringgesprek: wat is een mol? - informatie over de mol
- 2 eerste deel van het prentenboek voorlezen
- 3 kringgesprek naar aanleiding van het verhaal
- 4 veilig nest, met rollenspel 'gevaarlijke poes'
- 5 nesten tekenen en inkleuren
- 6 welke vogels maken welke nesten? - uitknippen en bij elkaar plakken
- 7 lied zingen
- 8 vertelafel opbouwen

Extra suggestie:

U kunt iemand die vogels kweekt (kanaries, parkieten of zebrevinken) vragen om eens langs te komen en daarover iets laten vertellen. Adressen kunt u vinden in de plaatselijke gemeentegids onder 'verenigingen'.

Uitwerking van de werkwijze

- 1 U begint een kringgesprek over de mol.
  - Hierbij kunt u gebruik maken van informatie (zie hieronder) of van informatieboekjes uit het documentatiecentrum van uw school of plaatselijke bibliotheek. (zoek boeken met duidelijke illustraties)
  - U kunt de kinderen een 'knuffelmol' (>> voor doorlinken) laten zien als introductie voor het gesprek.

U kunt de kinderen de volgende vragen stellen:

- Wie weet wat een mol is?
- Wie heeft wel eens een mol gezien?
- Wie weet waar een mol woont?
- Welke kleur heeft een mol?
- Vind je een mol lief? *)

*) Wanneer u een website zoekt over mollen, zal het u opvallen dat er veel websites zijn die adviezen geven hoe men een mol kan bestrijden. Wanneer u die websites ziet, zal u wellicht denken dat het een zeer gevaarlijk dier is dat bestreden moet worden!

Informatie

Een mol heeft een zachte pels die bestaat uit een dichte zwarte vacht, die op zijn buik grijs is. Van vocht en kou heeft een mol geen last: water - en zanddichte vacht. Hij heeft twee heel kleine oogjes, als speldenkoppen, en geen oren. 'Horen' doet hij met zijn tast - en snorharen. Mollen hebben een goed ontwikkelde tastzin. Hun voorpoten lijken op graafwerktuigen. Ze kunnen zich in hun gangen wel 5 – 7 kilometer per uur voortbewegen, zowel voor- als achteruit.

Mollen leven in eigen territoria, die bestaan uit eigen gangenstelsels. Sommige gangen worden naar boven gedrukt en dat veroorzaakt molshopen. In het voorjaar verlaat het mannetje zijn territorium en gaat op zoek naar een vrouwtje. Na de paring, maart – april, verjaagt het vrouwtje het mannetje en krijgt ongeveer 4 – 5 jongen. Eind juni gaan de jongen weg, op zoek naar een eigen territorium. Daar vallen veel slachtoffers bij: roofvogels, katten, vossen, reigers, verkeer en mollenbestrijders.

Wormen vormen het hoofdvoedsel van de mol (90%), ook insectenlarven, slakken en soms een jonge muis of een kikkertje. Een mol maakt een etensvoorraad en om te voorkomen dat de wormen niet wegkruipen wordt de kop afgebeten.

Enkele veelvoorkomende vragen:

Vraag: Welke zintuigen zijn bij de mol niet sterk ontwikkeld?

Antwoord: Zicht en gehoor.

Vraag: Welke zintuigen zijn wel goed ontwikkeld?

Antwoord: Reuk en de tast.

Vraag: Waar kan de aarde van een molshoop voor gebruikt worden?

Antwoord: Het is ideaal te gebruiken als zaaigrond!

Vraag: Ze maken gangen onder de grond, is dat nuttig?

Antwoord: Ja, het water zakt sneller weg naar het grondwater. Dat wordt ook wel draineren genoemd. De grond krijgt 'lucht' en dat is goed voor de wortels van de bomen.

2 Voorlezen

U leest aan de kinderen het eerste deel van het verhaal uit het prentenboek *Mol en het babyvogeltje* voor:

Mol vond een babyvogeltje
Het was uit zijn nest gevallen

Mol wachtte en wachtte,
Maar er kwam geen grote vogel
Om de babyvogel te helpen

3 Kringgesprek

Wat is er aan de hand, wat vindt Mol?

Waar is het vogeltje uit gevallen?

Wat is een nest? (hebt u een nest kunnen vinden? In een dierenzaak zijn vaak nestjes van touw te koop, ook zijn kunsteitjes verkrijgbaar)

Waar is het van gemaakt?

Waar zijn nestjes vaak te vinden?

Waar is een nestje voor?

Extra voor kringgesprek

Vogels worden vaak gevonden. Daar kunnen de kinderen mee komen. Ze zijn bijvoorbeeld:

- aangereden
- tegen een raam gevlogen
- door een ander dier gebeten
- smerig geraakt door bijvoorbeeld olie
- ziek
- vastgevroren

Wat te doen? www.vogelopvang.nl

4 Veilig nest!

U vertelt de kinderen:

Een nest is voor een vogeltje net als je eigen bedje: lekker warm en veilig. De jonge vogeltjes worden in een nest geboren. Ze komen uit een ei. Vaak is een vogeltje erg kaal, het kan nog niet zien en vliegen.

De ouders van de jonge vogeltjes zijn vaak onderweg. Op zoek naar eten: vliegjes, zaadjes, wormen, stukjes fruit. Omdat de ouders vaak weg zijn om eten te zoeken, willen de kleintjes, als ze wat ouder zijn, wel eens spelen. Soms ook oefenen met hun vleugeltjes. Tja, en dan wil het wel eens misgaan!

Dan valt er een uit het nest. Dat is hier nu ook gebeurd. Vaak komen de ouders hen wel weer ophalen. Maar soms niet! Dan kan het gevaarlijk worden. Een grote vogel of een poes ...!

Extra rollenspel 'gevaarlijke poes'

Een kind speelt voor poes en een ander kind voor klein vogeltje. Het vogeltje is lekker, en driftig bezig om eten te zoeken. Een de poes loert op het kleine diertje. Ineens springt ze erop af.

Tweede spelronde: dezelfde situatie, alleen de poes heeft een halsband om met een bel. Het is hoorbaar. Zou het kleine het kuikentje nu gealarmeerd worden? Wat is hier het leerpunt?

5 Een nest inkleuren

U geeft de kinderen een werkblad waarop een aantal nesten staat afgebeeld. Ze kunnen dat inkleuren en daarin eitjes en / of vogeltjes tekenen.

U kunt de kinderen ook de opdracht geven om een nest te tekenen.

Extra:

- Concentratiespel

De leerlingen zitten in een kring, in het midden ligt een nest met een ei of een jong vogeltje. Een leerling is de bewaker. Deze heeft de ogen dicht en wijst met de "veren" (vingers), alleen als hij/zij iets hoort. De leerkracht wijst telkens een leerling (poes) aan en deze sluipt zo stil mogelijk in de richting van het nest om het ei of het vogeltje af te pakken. Het moet dus muisstil in de klas zijn. Als de bewaker (moedervogel in de goede richting heeft gewezen, dan is het kind af en gaat terug naar zijn plaats. Degene die het ei of het jonge vogeltje weet te

bemachtigen mag dan de bewaker zijn. Zou de bewaker de kat eerder horen wanneer het een halsbandje met een bel om heeft?

- Eierwekker verstoppert in de klas en door een leerling laten opzoeken.

6 Wie kent de namen van de vogels?

Enkele vragen:

- Welke soorten vogels zijn er?
- Welke zijn er rondom het huis en / of de flat?
- Welke vogels zijn er in het bos, op het weiland en bij het water?
- Wat zijn de lichaamsdelen van vogels?
- Wat eten ze?, eten ze allemaal hetzelfde?
- Wie heeft thuis vogels?

Met behulp van het werkblad kunt u met de kinderen een aantal vogelsoorten introduceren die verschillende nesten bouwen: kieviet -op de grond, mus -sober nest in een dakgoot, zwaluw -van watergroen onder een balk, merel -zorgzaam gebouwd tussen de takken in een struik, duif - wat takken op een beschut plekje, specht -in een boomstam, en een koekoek! Deze vogel legt zomaar een ei in een andermans nest!

Extra: auditieve waarneming:

- auditieve analyse: woorden in lettergrepen verdelen, voor elke lettergreep een ei neerleggen
- auditieve synthese: woorden; huis - dier, vogel - kooi, baby - vogel, dieren - asiel, vogel - opvang, speelgoed - vogel
- auditieve synthese: lettergrepen: mols - hoop, ze -bra -vink, me -rel, rood - borst - je , vlie - gen, vo - gel - op - vang.
- auditieve synthese: klanken. M -o - l, m - u - s, m - ee - s, b - r -oo - d , n - e - s - t , k - oo - i , d - ui - f , ee - n - d , v - oe - r
- auditief geheugen: vogelgeluiden nadoen : kwetteren, tsjilpen, fluiten, kakelen, kwaken, oehoe, zingen
- objectivatie: verschil horen tussen lange / korte woorden: nest, vogel, mol, molshoop, babyvogeltje, vogelnestje, zaadjes, voer

7 Zingen

Liedbundel *eigen-wijs*, Born 1999, Molletje, bladzijde 64

Liedbundel *eigen-wijs*, Born 1999, Hoor de vogels in het riet, tjiiep ..., bladzijde 60

8 Extra: op de vertelafel komt een aantal nesten en eieren te liggen.

- rangschikken of classificeren: eieren in verschillende kleuren rangschikken; de meegebrachte vogels in kleur, materiaal, grootte; nesten, eieren of vogels plaatsen van groot naar klein of andersom
- tellen: eieren op een rij; in een mand 'getallen' stoppen en de leerlingen pakken er een uit dan kunnen ze dat aantal eieren in het nest leggen.

Fase 2

II. Wat neem je mee naar huis?

Doelstelling

Kinderen weten dat je een dier dat hulpeloos is kunt helpen.
Kinderen weten dat er voor elk dier (vogel) eigen voedsel is.

Benodigheden:

- verschillende soorten voer: zaden, groen, wormpjes, brood. Meer informatie bij de dierenwinkel. Misschien kunt u even wat lenen. Dat kunt u gebruiken voor de verteltafel.
- voederspuit voor jonge vogels. (informatie bij de dierenwinkel, vogelopvang of kinderboerderij, zie verder extra suggestie)
- prentenboek
- voor extra suggestie en materiaal om kikkerdril in te doen (zie ad 4)

Idee vooraf:

U kunt iemand van de vogelopvang vragen voor meer informatie, zie [www](http://www.stkinderboerderijen.nl). Ook een bezoekje aan een kinderboerderij is mogelijk, alleen wel vragen of ze specifiek in kunnen gaan op de opvang en het verzorgen van jonge vogels.

www.stkinderboerderijen.nl en www.vogelopvang.nl

Overzicht van de werkwijze:

- 1 Inleiding kringgesprek
- 2 Voorlezen uit prentenboek
- 3 Vragen naar aanleiding van het verhaal
- 4 Kringgesprek over 'hoe kun je voor de dieren zorgen'
- 5 Kikkerdril in een bak

Uitwerking van de werkwijze:

- 1 Inleiding: kringgesprek

U stelt de kinderen naar aanleiding van de vorige bijeenkomst de volgende vragen ter herinnering:

Wat is een mol?

Wat is er gebeurd?

Hoe komt het vogeltje op de grond? (herhaling van vraag uit de vorige les)

(antwoord: ouders zijn vaak onderweg om wormen, brood, fruit, zaden te zoeken. De kleintjes zijn dan alleen, ze zijn nog een beetje kaal en kunnen nog niet vliegen. Ze spelen en oefenen al wel wat met hun vleugels en vallen dan wel eens uit het nest.).

Vraag de kinderen hoe de baby's oefenen (trappelen).

Suggestie: Kinderen kunnen trappelende baby's nadoen en jonge vliegende vogeltjes.

Vervolg inleiding:

U vraagt de kinderen wat zou Mol nu gaan doen?

2 Voorlezen uit prentenboek

Na het korte kringgesprekken leest u verder uit het prentenboek *Mol en het babyvogeltje*:

Dus nam Mol de babyvogel naar huis

Hij maakte een nestje

'Kijk, mam!, zei Mol.

'Het is heel moeilijk om een babyvogel te verzorgen', zei mama Mol.

'Meestal gaan ze dood', zei papa Mol.

'Mijn vogel gaat niet dood!' riep Mol.

3 Vragen naar aanleiding van het verhaal:

Wat neem jij wel eens mee naar huis? (een regenworm, lieveheersbeestje, kikkerdril, spin, hond, kat, eend)

Wat vinden ze er thuis van?

Waar laat je die beesten?

Wat kan je ermee doen? (zelf verzorgen, dierenasiel, kinderboerderij, vogelopvang, politie bellen, dierenambulance bellen, dierenarts, vuilnisbak ...)

4 Een kringgesprek over hoe je voor dieren kunt zorgen

- Waarom zegt mama Mol dat het heel moeilijk is om voor een babyvogel te verzorgen?

- Eten de vogels allemaal hetzelfde voer? (Nee, je hebt zaad-, insecten- en fruiteters) Zie ook de volgende fase, daar gaan we dieper op in met behulp van een verteltafel.

- Kan het babyvogeltje wel zonder mama slapen?

- Zou het voor het babyvogeltje genoeg zijn om te groeien en te leven als hij te eten heeft?

- Jullie krijgen thuis ook te eten, want dat heb je nodig om te leven en te groeien. Is dat het enige wat jullie krijgen van je ouders / opvoeders? Is dat genoeg?

- Wat maken jullie ouders / opvoeders voor jullie allemaal mogelijk; wat doen ze meer voor jullie dan 'eten geven'?

- speelgoed
- zorgen dat jullie niet *alleen* thuis zijn
- mogelijk maken dat je met anderen mag spelen
- een knuffel geven (letterlijk en figuurlijk)

- Zou het genoeg zijn als Mol het vogeltje alleen te eten gaf? (Nee, hij heeft ook vriendjes, ruimte om te spelen, warmte, een knuffel en ... nodig.)

5 Extra suggestie: kikkerdril

Wil je thuis of op school kikkervisjes zien opgroeien?

Let dan op de volgende punten:

- Neem niet meer dan een klein beetje kikkerdril mee. Gebruik water en plantjes uit de sloot of plas waar je kikkerdril vandaan hebt gehaald. Water uit de kraan is 'hard' en dat zal de kikkertjes 'pijn' doen.
- Zet de grote bak altijd op een koele plek, nooit in de zon.
- Ververs water en plantjes (zie ad. 2) regelmatig (om de drie dagen) als de eitjes kikkervisjes zijn geworden.
- Zijn je kikkervisjes in kikkertjes veranderd, breng ze dan terug naar hun eigen sloot of plas! Wanneer je dat niet doet, gaan ze op zoek naar hun oude plek!
(Uit: *Kikkervisjes* Vivian French, illustraties Alison Barlett, Houten 2000)

III. Dieren verzorgen

Doelstelling.

Welke ervaringen worden bij kinderen opgeroepen wanneer zij mensen of dieren voelen, betasten en strelen.

Meer informatie en suggesties over dat onderwerp in de *filmmodule E.T.*

Benodigdheden:

- verschillende soorten voer, zaden, groen, wormpjes, brood. Meer informatie in de dierenwinkel. Misschien kunt u wat lenen.
- voederspuit voor jonge vogels. (informatie in de dierenwinkel, vogelopvang of kinderboerderij, zie verder extra suggestie)
- prentenboek
- liedbundel

Liedbundel *eigen-wijs*, Born 1999, Lammetje, lammetje, lammetje wil je mijn vriendje zijn, bladzijde 58

Liedbundel *eigen-wijs*, Born 1999, Mijn cavia is ziek. Ze eet niet meer en ze drinkt niet meer, bladzijde 63

Liedbundel *eigenwijs*, Born 1999, Visje in het water, bladzijde 65

Overzicht van de werkwijze

- 1 Een korte introductie
- 2 Voorlezen van het verhaal
- 3 Vertel Tafel (zie ook fase 2)
- 4 Wat kan Mol nog meer doen?
- 5 Gesprek over voelen
- 6 Voeloefeningen
- 7 Gesprek over knuffelen

Uitwerking van de werkwijze:

1 Een korte introductie

U vraagt de kinderen wat Mol heeft gedaan met het babyvogeltje, en vraagt wat Mol nu zou kunnen doen.

2 Voorlezen van het verhaal

U leest voor:

Mol ging samen met zijn vrienden op zoek naar eten voor de vogel.

Mama Mol deed voor hoe het vogeltje gevoerd moest worden.

Zodra het vogeltje tjlpte, kreeg het eten.

En het ging niet dood! Het groeide als kool!

3 Verteltafel: Wat eet een vogeltje allemaal?

U maakt een verteltafel en daarop staan de vele vogelvoerders. Naar aanleiding van de verteltafel kunt u er dieper op ingaan. U hebt het namelijk al een en ander besproken in de vorige fase.

4 Vraag of 'eten alleen' voldoende is (zie de vorige fase!)

Dan vraagt u het volgende:

- Zou het vogeltje genoeg hebben aan eten alleen?
- Wat zou Mol nog meer kunnen doen voor het babyvogeltje?

5 Kringgesprek over voelen

Kinderen zijn deskundigen wat voelen en knuffelen betreft. Lichamelijk contact is voor hen meer vanzelfsprekend dan voor volwassenen.

Stel aan de kinderen de volgende vragen:

- Weet jij wat voelen is?
- Wat kun je allemaal voelen? (koude vloer, water, ijzerdraad, kleren, warmte en kou, handen.)
- Wat vind je wel prettig en wat vind je niet prettig om te voelen?
- Wat heb jij thuis om te knuffelen?
- Zijn daar ook levende dieren bij?
- Kun je ook mensen knuffelen?
- Zou je met iedereen kunnen knuffelen?

6 Voeloefeningen.

- U legt onder een (theedoek) een aantal voorwerpen zoals een potlood, kopje, nietapparaat, luciferdoosje, boek. De kinderen kunnen door te betasten raden wat het is.
- Een kind wordt geblinddoekt en 'moet' een voorwerp dat voor hem/haar ligt betasten, dan raden wat het is.
- Een kind wordt geblinddoekt en raakt iemand aan en raadt wie het is.

7 Na deze oefening een kort kringgesprek.

Aan het kind dat een ander betastte:

- Vond je het leuk om iemand te voelen?

- Waarom vond je het wel of niet leuk?
- Heb je dat wel eens vaker gedaan?
Aan het kind dat betast is:
- Vond je het leuk dat iemand je aanraakte?
- Waarom vond je het wel of niet leuk?
- Ben je wel eens vaker betast?
Uit het gesprek zal duidelijk worden dat kinderen betasten niet altijd prettig vinden.
Dat heeft te maken met : door wie, welk doel etc.
Zo kan er een 'link' gelegd worden naar het feit dat dieren het ook niet altijd leuk vinden! Zie toelichting hieronder.

Toelichting

Konijnen zien er uit als knuffeldieren, maar de meeste konijnen vinden het niet prettig om opgepakt en rondgedragen te worden. Vaak verstijven zij wanneer je ze vasthoudt, want een konijn is immers een prooidier en wordt bang als het wordt opgepakt. Knuffelen op de grond vindt bijna elk konijn heerlijk. Wel heeft ieder konijn zijn eigen karakter. Er zijn konijnen die nooit geknuffeld willen worden. Daar wel rekening mee houden bij de aanschaf!

IV. Horen dieren in een kooi?

Doelstelling

Kinderen weten dat men graag iets wil opsluiten. Denk maar aan het opsluiten van je meegebrachte lieveheersbeestje, vlinder, regenworm!

Kinderen weten dat konijnen tegen wil en dank worden opgesloten.

Toelichting

Het konijn is de laatste jaren met stip gestegen in de toptien van huisdieren. Maar het konijn is, met de goudvis, ook het huisdier met de laagste levensverwachting. Een konijn kan tussen acht en tien jaar oud worden. Maar veel konijnen worden niet ouder dan een jaar of drie. Dit komt vooral door de manier waarop veel konijnen worden gehouden. Onwetendheid speelt hierbij een grote rol. Vaak verkeerd voedsel, knaagstenen wordt nog steeds aanbevolen, terwijl verse groente goed is. Van knaagstenen krijgen ze blaasstenen.

Verder blijkt dat konijnen vaak impulsief worden aangeschaft, want ze zien er zo schattig uit. Bij het snoezige pluizebolletje is het geslacht vaak moeilijk vast te stellen en de toekomstige grootte is vaak niet altijd even duidelijk. Dwerg/hangoortje is dan het ras. Vaak blijkt het hangoortje geen dwergje.

Na een paar maanden groeit het konijntje tot een konijn van heel wat kilo's en raakt in de puberteit. Op dat moment kan het konijntje erg territoriaal worden. Zeker wanneer het in een te kleine ruimte wordt gehouden. Het gaat dan bijten of stompen. Dan moet het weg, want het is niet lief meer. Het wordt 'cadeau' gedaan aan een kinderboerderij, of krijgt de 'vrijheid' terug in een park. Met een beetje geluk krijgt het konijn goede baas via het asiel.

Konijnen kunnen heel gezellige en sociale dieren zijn, zeker als ze in hun konijnenwaarde worden gelaten. Zet een konijn niet in een klein hok ergens achter in de tuin of verlaten op een balkon. Een konijn is als een kat: net zo lief,

nieuwsgierig en intelligent. Het is zelfs zindelijk te krijgen. Bij mooi weer buiten in een grote ren!

Meer informatie: www.vrijkonijn.nl

Overzicht van de werkwijze:

- 1 Twee kijkdozen maken
- 2 Kringgesprek naar aanleiding van de kijkdoos
- 3 Voorlezen van het verhaal
- 4 Rollenspel over 'vasthouden'
- 5 Kringgesprek over 'vasthouden'
- 6 In de doos: alleen!
- 7 Kringgesprek over alléén in de doos.
- 8 Meeneemopdracht voor de volgende keer

Benodigdheden:

- twee schoendozen
- materiaal voor in de kijkdozen: stro, voederbakjes, één konijn en één vogeltje (voorbeeld op werkblad 4)
- Voorwerpen voor bij het vertellen van het verhaal, zie extra suggestie.

Uitwerking van de werkwijze:

1 Maken van kijkdozen

U maakt twee kijkdozen.

De ene is een kooi waar een konijn alleen in zit, de andere een kooi waarin een klein vogeltje alleen zit.

Voor deze dieren kunt u knuffels bestellen. www.knuffels.com

2 Kringgesprek "Wat zie ik in de doos?"

Vragen kunnen zijn:

- Wat zie je?
- Zouden ze het fijn vinden?
- Wat zou het konijn c.q. het vogeltje missen?
- Wat moet er gebeuren zodat ze het wél fijn vinden? (grotere ruimte, een maatje erbij, eventueel vrijlaten)

3 Voorlezen van verhaal

U vervolgt het verhaal:

'Het is mijn huisdier', zei Mol.

'Vogels zijn geen huisdieren.

Ze horen in de natuur', zei mama Mol.

De vogel fladderde met zijn vleugels.

'Je vogeltje wil vliegen', zei mama Mol.

'Nee', riep Mol. 'Mijn vogel mag niet vliegen!'

Mol ging op zoek naar hout en spijkers.

Hij leende de gereedschapskist van zijn vader.

‘Wat ben jij aan het maken?’ vroeg papa Mol.

‘Ik maak een kooi voor mijn vogel’, zei Mol.

‘Een vogel is geen huisdier.

Hij hoort in de natuur’, zei papa Mol.

‘Je moet hem laten vliegen’.

‘Nee’, riep Mol.

Mol stopte het vogeltje in zijn nieuwe kooi.

Het vogeltje was verdrietig.

Ook mama Mol was verdrietig.

Maar Mol hield zijn vogeltje bij zich.

Want hij hield heel veel van hem.

Extra luistersuggestie.

De leerlingen luisteren goed naar het bovenstaande verhaal, want na afloop doet u enkele voorwerpen in de kring. (spijker, hamer, hout, plastic, beker, krijt, schrift, waterbakje, schroef enz.) De leerlingen kunnen nu vertellen welke voorwerpen wel of niet in het verhaal voorkomen.

4 Rollenspel over ‘vasthouden’.

Kinderen gaan elkaar vasthouden zoals ze dat ook bij een konijn doen. Stevig mogen ze een ander kind omklemmen. Zo dat je niet kunt loskomen. Ze krijgen ook de opdracht om het kind dat ‘vastzit’ te knuffelen, zoals je een konijn knuffelt.

5 Kringgesprek over ‘vasthouden’.

Een kringgesprek naar aanleiding van ‘een konijntje vasthouden’.

Vraag eerst het kind dat het andere vasthield: Zou de ander, evenals een konijntje, het leuk gevonden hebben dat je hem/haar vasthield en knuffelde?

Vervolgens dezelfde vraag aan de kinderen in de kring! Daarna aan het kind dat vastgehouden werd. Vond hij/zij het leuk?

6 Alléén zijn

U laat een kind in een grote doos zitten.

U zegt dat het daar de hele dag, de hele week, ja eigenlijk altijd alléén in ‘moet’ zitten.

7 Is dat leuk: alléén in een doos?

U vraagt: Welke dieren zitten vaak alleen in een kooi? Antwoord: kanarie, parkiet, goudvis, konijn, cavia...

Hoe voel je je alléén in een doos? Zou het dier zich ook zo voelen?

Wat gebeurt er wanneer er een speelkameraadje bij komt?

Toelichting

Konijnen zijn net als andere huisdieren in principe sociale dieren. Ze leven graag in gezelschap. Het beste is dus altijd om meer dan één dier aan te schaffen. Mocht u geen gezinsuitbreiding willen, dan is castreren altijd een goede optie. Dieren die *niet* alleen zijn hebben ook een hogere levensverwachting én meer plezier. Ze zijn veel met elkaar bezig!

8 Opdracht voor de volgende keer

Voor de volgende keer geeft u de kinderen de opdracht om hun speelgoedvogels mee te nemen.

Fase 3

V. Loslaten

Doelstelling

Kinderen weten dat loslaten moeilijk is. Vooral wanneer je iets graag wil houden, en het beter is om los te laten.

Toelichting, aan hand van een Chinese vertelling.

Een moeder loopt met haar dochter op het strand. Het is een vreemde, bijzondere avond. De dochter gaat de volgende dag trouwen. Ze houdt erg veel van haar aanstaande man. Toch is ze op deze avond voor haar huwelijk heel erg somber. Dat zou je toch niet verwachten. Haar moeder merkt dat en vraagt wat er aan de hand is.

Haar dochter vertelt dat ze bang is haar man snel te verliezen en ze vraagt wat ze moet doen om hem te kunnen behouden. Haar moeder zegt: "Neem in beide handen wat zand en sluit één van je handen; je ziet dat wat je vast wilt houden langzaam maar zeker wegglijdt."

Haar dochter begreep wat ze bedoelde: het gaat er niet om iemand voor jezelf te willen houden, want dan gebeurt juist wat je niet wilt.

Benodigdheden:

- uiteenlopende illustraties van vogels (zie werkblad 1)
- opgezette vogels
- speelgoedvogels die de kinderen thuis hebben, bijvoorbeeld van hout
- knippapier, vouwblaadjes, lapjes, tekenmateriaal om vogels te maken
- tijdschriften en boeken over vogels.

Overzicht van de werkwijze

- 1 kringgesprek naar aanleiding van meegebrachte vogels
- 2 voorlezen van het laatste deel van het verhaal
- 3 zingen
- 4 maken van vogels

Uitwerking van de werkwijze

1 Inleiding

U praat met de kinderen over de meegebrachte speelgoedvogels.

- Wat is er allemaal meegebracht?
- Wat valt er allemaal op: de verschillen, het materiaal waarvan het gemaakt is, de grootte, de kleuren...
- En wat hebben vogels wat de mensen niet hebben? (= vleugels)
- Kan een vogel zijn vleugels gebruiken wanneer hij in een kooi zit?

2 Voorlezen van het laatste deel van het verhaal

U leest voor:

Op een dag kwam opa Mol op bezoek.

Hij keek naar de vogel in de kooi.

‘Zullen we samen een wandeling maken, kleine Mol?’

Vroeg opa Mol na een tijdje aan zijn kleinzoon.

Opa Mol nam Mol mee naar de top van een hoge heuvel.

Mol keek naar de bomen diep beneden hem in het dal.

Hij voelde hoe de wilde wind hem op wilde tillen.

‘Joepie, ik vlieg!’ riep Mol.

‘Bijna’, zei opa Mol.

Toen Mol weer thuiskwam, keek hij naar zijn vogel.

Die zat stilletjes in zijn kooi in Mols donkere kamer.

‘Vogels horen te vliegen’, zei Mol.

Hij opende het deurtje van de kooi en liet zijn vogel wegvliegen.

Daarna moest Mol huilen.

De volgende dag ging Mol naar het bos.

Hij zag zijn vriendje vliegen, vrij als een vogel.

En Mol was blij.

U vraagt de kinderen hoe het vogeltje zich voelde toen hij werd losgelaten en de lucht in vloog!

Geef de kinderen de mogelijkheid om hun specifieke gevoelens te uiten, waar ze aan denken als ze het woord ‘vliegen’ horen! Zie toelichting.

Extra: Ruimtelijke oriëntatie:

- oriëntatie op het eigen lichaam, van de vogel, van de mol. Verschillen en overeenkomsten, wat kunnen met ons en hen lichamen en wat niet.
- oriëntatie in de ruimte: veraf – dichtbij, hoog – laag (de vogel die vliegt)

- het platte vlak: u tekent een nest op het bord. De leerlingen tekenen daar gekleurde, kleine en grote eieren in met gebruik van de begrippen: *in het midden, opzij of links* van het groene ei, *aan de rechterkant* van het nest, *onder* het gespikkelde ei.

Toelichting: Vliegen

Kinderen dromen vaak dat ze kunnen vliegen, of zij fantaseren daar over. Vliegen is spannend. Er zijn veel verhalen waar mensen en dieren in voorkomen die kunnen vliegen: Batman, Pieter Pan, Dombo, elfjes, Superman. Kinderen ervaren vlieg(dromen) als vrijheid; ze vliegen hoog in de lucht, ver van de boze wereld die hun soms angsten kan inboezemen. Wanneer ze boven een stad of een dorp vliegen of zweven, kunnen ze het gevoel hebben dat ze de wereld aankunnen. In hun dromen en fantasieën gebruiken kinderen vliegen ook vaak als een mogelijkheid om te ontsnappen aan aanvallen. Dat is ook een veel voorkomend motief in vele verhalen en films.

Deze fantasieën of dromen helpen de kinderen hun gevoel van vrijheid en zelfstandigheid te herwinnen. Ze ervaren dat ze zich kunnen bevrijden van hun angst klem te komen zitten.

Meestal zijn vliegfantasieën of dromen prettig; soms niet. Wanneer kinderen in hun droom verkeerd vallen of landen, kan dat betekenen dat het geen basis heeft waar het op terug kan vallen. Dit kan gebeuren wanneer het kind plotseling met een nieuwe school, een verhuizing, het sterven of het vertrek van één van de ouders of een vertrouwelijke persoon (leerkracht) te maken krijgt.

Een filmmodule die hierop in gaat is *De Rode Ballon*, voor groep 3. Verkrijgbaar bij Stichting Echelon.

4 Zingen

Liedbundel *Hoy een lied*, Baarn 1984

- De vogels zingen, de bomen zijn groen (bladzijde 136)
- Nu gaan wij naar buiten waar de vogels fluiten (bladzijde 315)

5 Maken van vogels

Kinderen maken met behulp van papier uiteenlopende vogels in een vlieghouding en hangen deze op in het lokaal.

Er zijn veel boeken die tips geven hoe u een vogel kunt maken!

Maar hierbij twee tips:

- Knip van werkblad 3 het model van een vogel twee keer uit. U kunt het kopiëren op verschillende kleuren papier. Bevestig tussen de twee vogelmodellen een stuk hout (van een knijper). Versier het met kralen (ogen) en glitters voor de vleugels. Vleugels maakt u door van een vel papier een harmonica te vouwen. Schuif de harmonica door de gleuven aan de beide weerszijden van de vogel en plak zonodig de tegenoverliggende vouwen tegen elkaar.
- Twee piepschuimbollen, een grote en een kleine. Maak ze aan elkaar vast met een (houten) stokje. Dan ziet u een kop en een vogellijf. De vogel kan verder afgewerkt worden met kralen (ogen) veren (vleugels en staart). Een rode of een gele snavel van hout of karton. Poten van pijpenragers en... klaar is Kees.

Tip! Maak een kleine vogel van papier en deze kan met een wenskaartje (voorjaarswens) mee naar huis genomen worden.
Wat kun je doen als je een konijn houdt?

Dagelijks:

- Geef het iedere dag te eten en drinken.
- Maak iedere dag zijn bordjes schoon.
- Controleer iedere dag of het schoon is, vooral zijn oogjes en oortjes.
- Maak zijn kooi schoon.
- Speel met het konijn.

Wekelijks:

- Borstel het konijn.
- Maak de waterfles goed schoon.
- Controleer zijn tanden.
- Zorg dat de nagels kort blijven, zonder spleten.
- Weeg het, want het mag niet te dik worden.

Colofon

Samenstelling

Laura Damink, leerkracht basisschool De Kerkewei, Rossum (Ov.)
Annemarie Kuipers, leerkracht basisschool De Wendakker, Oldenzaal
Mary Kuijers, leerkracht basisschool De Wendakker, Oldenzaal
Jos van Remundt, schoolbegeleider Noord Oost Twente en Stichting Echelon
Nanny Vennegoor of Hesselink, leerkracht basisschool De Wendakker, Oldenzaal
Mariët Wolbers, leerkracht basisschool De Wendakker, Oldenzaal

Illustraties (werkbladen)

Marie-Anne van Eijk

Eindredactie

André Stipdonk

ISBN: 9072 998-41-3

© Stichting Echelon